

ЭКСТРЕМИЗМ ВА ТЕРРОРИЗМНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИГА КИРИБ КЕЛИШИ

Суёнов Илс Жума ўғли.

Сурхондарё вилояти ИИБ ходими, Илмий изланувчи.

Аннотация: Терроризм ва экстремизм муаммоси глобал ижтимоий ходиса сифатида дунёнинг барча давлатларини қамраб олган. Ўзбекистон ҳам жаҳон ҳамжамиятининг ажралмас қисми сифатида бундан мустасно эмас. Ушбу мақолада экстремизм ва терроризмнинг Ўзбекистон республикасига кириб келиши, тарихий илдизлари ва шаклланиши ҳақидаги фикр-мулоҳазалар баён қилинган.

Калит сўзлар: ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, экстремизм, терроризм, динлараро бағрикенглик, миллатлараро тотувлик, халқаро ҳамкорлик, ақидапарастлик ва фундаментализм, ислом жиходи.

Аннотация: Проблема терроризма и экстремизма как глобального социального явления охватывает все страны мира. Узбекистан, как неотъемлемая часть мирового сообщества, не является исключением. В представленной статье автор высказывает свое мнение о внедрении экстремизма и терроризма в Республику Узбекистан, его исторических корнях и становлении.

Ключевые слова: правоохранительные органы, экстремизм, терроризм, межрелигиозная толерантность, межнациональное согласие, международное сотрудничество, экстремизм и фундаментализм, исламский джихад.

Abstract: The problem of terrorism and extremism as a global social phenomenon covers all countries of the world. Uzbekistan, as an integral part of the world community, is no exception. In the presented article, the author expresses his opinion about the introduction of extremism and terrorism into the Republic of Uzbekistan, its historical roots and formation.

Key words: law enforcement agencies,

extremism, terrorism, interreligious tolerance, interethnic harmony, international cooperation, extremism and fundamentalism, Islamic jihad.

Экстремизм ва терроризм инсоният билан бирга XXI асрга кириб келган энг хавфли ижтимоий иллатлардан бирига айланди. Экстремизм бағрикенглик, ранг-баранглик ва ҳамфикрлиликни рад этиши билан мамлакат тараққиёти ва фуқаролараро ҳамжиҳатликка раҳна солмоқда.

Экстремизм ва терроризм нафақат ижтимоий ҳаётнинг сиёсий, иқтисодий ёки маданий соҳаларига зарар етказди, балки жамиятга оммавий тарзда психологик босим ўтказиб, энг мудҳиш шакллардаги зўравонлик ва агрессивлик мафқурасини ёяди[5]. Шу нуқтаи-назардан, жамиятда диний асосда низолар чиқишига йўл қўймаслик, динни сиёсийлаштириш ва сохталаштириш орқали мамлакатдаги ижтимоий барқарорликни издан чиқаришга қаратилган ҳар қандай ҳаракатнинг олдини олиш давлат ва жамият олдида турган ҳаётий муҳим масалалардан биридир.

Диний экстремизмнинг энг даҳшатли кўринишларидан бири сифатида тарихда салиб урушлари кўрсатилади[4]. XI асрнинг охиридан XIII аср охиригача Қуддус шаҳрини босиб олишга қаратилган ушбу диний кўринишдаги урушлар диний тарафкашлик ва экстремистик туйғуларни кўзгатиш натижасида юз берган. Христиан роҳиблари бир миллионга яқин мутаассиб ақидапарастларни тўплаб, муқаддас урушга шиддатли даъват ишларини олиб бориши натижасида ўн миллионлаб мусулмонлар ўлдирилган, қадимги маданият ўчоқлари йўқ қилинган ва ўз вақтининг энг ривожланган давлатлари ҳаёти бутунлай издан чиқарилган.

Ислом динида ҳам унинг номидан “фаолият” олиб боровчи экстремистик руҳдаги ҳаракатлар юзага келган бўлиб, дастлабки кўринишлари пайғамбар Муҳаммад (а.с.) вафотларидан сўнг намоён бўла бошлаган. Аслида, ўзларининг бирламчи вазифаси қилиб, сиёсий ҳокимиятни эгаллашни кўзлаган бу кучлар очиқ сайлов усулида сайланган “Хулафоирошидийн” (*тўғри йўлдан боровчи пайғамбар ўринбосарлари*)дан бўлган ҳазрати Умар ибн Ҳаттоб (634-644), Усмон ибн Афон (644-656), Али ибн Абу Толиб (565-661) (р.а.)ларнинг бевақт ўлимига сабабчи бўлганлар. Бу йўналиш тарафдорлари ҳазрати Али (р.а.) даврида очиқдан-очиқ сиёсий ҳокимият учун курашувчи йирик бир гуруҳга айланиб, “Хорижийлар” – яъни ажралиб чиққанлар, “исёнчилар” номини олди.

Кейинчалик ушбу йўналишдан бошқа экстремистик кўринишдаги гуруҳлар ажралиб чиқа бошлаганлар ҳамда тарихий вақт жараёнида шакл ва моҳиятини ўзгартириб, замонавий кўринишдаги экстремистик ташкилотлар пайдо бўлган.

Ислом шиорларидан танлаб фойдаланадиган, диннинг асл моҳиятини бузиб талқин қиладиган экстремистик тузилмалар худди юқоридаги каби гўёки, кенг халқ оммаси билан узвий birlik мавжудлигини кўрсатишга интилади, аслида эса жамиятда тартибсизлик ва парокандаликни юзага келтириш учун одамларнинг онгу-шуурини эгаллаш, жамиятда беқарорликни келтириб чиқариш орқали ҳокимиятни эгаллаш мақсадини кўзлайди.

Экстремизмнинг Марказий Осиё минтақасида намоён бўлиши XX аср 70-йилларининг охири ва 80-йилларнинг бошларида хорижий экстремистик марказларни саъй-ҳаракатлари билан шакллана бошланди. Экстремистик ташкилотлар Марказий Осиё минтақасидаги фаолияти коммунистик ёки насронийлик эмас, балки айнан ислом шиорларидан фойдаланишди.

Минтақада хориждан келаётган молиявий ёрдам ҳисобига жангари

сифатида фойдаланиладиган шахсларни танлаш ва тайёрлаш билан шуғулланадиган гуруҳлар пайдо бўла бошлади ва улар диний экстремистик ғояларни Марказий Осиёга бир неча босқичлар орқали амалга ошириш эвазига олиб кирганлар.

I босқич 1970-1985 йилларга тўғри келади. Мазкур биринчи босқич узоқ давом этган атеистик сиёсатнинг натижаси бўлган танқидий (*кескин*) муносабатларнинг йиғилиб қолиши, аҳоли ўртасида динга бўлган эътиқоднинг сусайиши, кўплаб мусулмонлар диннинг асосий талабларидан (*беш вақт намоз ўқиш, рўза тутуш, закот ва ҳаж*) узоқлашуви, айрим уламолар ушбу ҳолатларни исломга нисбатан қилинган тўғридан-тўғри таҳдид сифатида баҳолайдилар. Мазкур вазиятда фуқаролар исломий жамият тузиш орқали муаммоларнинг сиёсий ечимини ҳал қилиш мумкин, деган хулосага кела бошладилар.

Буларнинг барчаси Ўзбекистон ҳудудида ислом давлатини барпо этиш мақсадларига қаратилган бўлиб, жамиятни исломийлаштириш саъй-ҳаракатларини бошлаб юборишга сабаб бўлди.

Ушбу ҳатти-ҳаракатларга Ўзбекистон олий ўқув юртларида таҳсил олиш учун араб мамлакатларидан ташриф буюрган талаба ва аспирантларнинг имкониятларидан фойдаланилиб, энг аввало Фарғона водийси (яъни Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятлари)да яширин диний ўқув тизими шакллантирилди.

Улар томонидан яширин диний мактабларда (*хужра*) ёшларга диннинг жамиятга таъсирини кучайтириш, теократик давлатни барпо этиш ҳақидаги ғоялар сингдирилди эди. Бу даврнинг яна бир ўзига хос хусусияти шундаки, асосан ёшлар оммасидан иборат бўлган эътиқод қилувчиларнинг чет эллардаги ўз маслакдошлари билан алоқа қилишлари чеклаб қўйилиб, фақат ушбу босқичнинг якунига келибгина ёшлар орасидан чиққан маҳаллий мусулмонлар билан уларнинг чет эллик диндошлари ўртасидаги алоқалар мустаҳкамланиб борилди. Бунда асосий эътибор ўз ортидан халқ оммасини

эргаштира билиш иқтидорига эга бўлган ғоявий раҳнамоларни тайёрлашга қаратилди. Диндорларнинг асосий қисмини Ўзбекистонга таҳсил олиш учун келган “мусулмон биродарлар” - талабалар ва ёш олимлар ташкил этди.

Бу эса бир вақтнинг ўзида, собиқ Совет Иттифоқининг мусулмон халқлари яшайдиган ҳудудларидан хорижий диний ўқув юртларига юборилаётган ёшларга нисбатан олиб борилган мафкуравий “ишлов”ларда ҳам кузатиш мумкин эди. Ёшларнинг онгига таъсир қилишда Миср, Сурия, Ливия, Судан, Иордания ва бошқа араб мамлакатларидаги салбий кучларнинг таъсири сезиларли бўлди.

Радикал кайфиятдаги диний уламолар орасида асрлар давомида ҳанафий илоҳиёт-ҳуқуқ мактабларида жорий қилинган ҳолатларга, айниқса, унинг “Мотурудия” каби мўътадил шаклига нисбатан норозилик муносабатлари туғила бошлади.

Юқорида айтилган ва тилга олинмаган мотурудия таълимотидан воз кечиш, узоқлашиш ҳақида айрим уламолар XX асрнинг 80-йилларининг бошларидаёқ очикдан-очик фикрлар айта бошладилар. Вужудга келган шароитда, яъни жамоанинг исломий характериға нисбатан таҳдид туғилган вақтда, “мотурудия” таълимотидан бутунлай воз кечилди.

Бунинг сабаби, “Мотурудия” таълимоти исломга янгилик (бидъат) ва таҳқирлашни киритилишига йўл қўймайди. Экстремистик гуруҳлар ушбу таълимотнинг ўрнига муқаддам ибтидоий ислом жамоаларига нисбатан йўналтирилган “сохта салафийлик” (фундаментализм) конун-қоидаларидан фойдаланишни таклиф қилдилар.

II босқич 1985-1989 йилларга тўғри келади. Қайта қуриш даврида жамиятни демократлаштиришни амалга ошириш тўғрисида эълон қилинган шиорлар остида Покистон, Эрон, Бирлашган Араб Амирлиги ва Саудия Арабистони каби давлатлардан экстремистик руҳдаги диний адабиётларнинг минтақага кириб келиши, миссионерлик ва диний-тарғибот фаолиятининг фаоллашувига олиб келди.

Хусусан, чекланган Совет қўшинлари контингентининг 1989 йилда тугаган “афғон можароси”даги инқироzi диний шиор ва талаблар билан чиққан кучларга қарши жанг қилиш ниҳоятда машаққатли эканлигини кўрсатди. Ўз навбатида ушбу мураккаб вазият Марказий Осиё минтақасига кириб бораётган диний экстремистик кучлар учун тажриба орттириш имкониятини яратди.

III босқич 1989-1993 йилларни қамраб олади. Ушбу давр Ўзбекистонда исломий ҳаракатларнинг кучайиши даври бўлди ва диний фаолларнинг кўп йиллар ичида биринчи марта очикдан-очик талаблар билан чиқишга ҳамда диний ҳаётга алоқадор масалаларни мустақил ҳолда ечишга интилдилар.

Бу давр исломнинг очикдан-очик сиёсийлашуви, унинг радикал қанотининг фаоллашуви билан ҳам боғлиқки, Фарғона водийсида, яна ҳам аниқроғи, Наманганда содир бўлган воқеалар фикримизнинг далилидир.

Мустақилликнинг дастлабги йилларида экстремистик гуруҳлар томонидан “Ислом дини” ниқоби остидаги ҳаракатлари, “Халифалик”, “Жиход”, “Хижрат” ва “Шаҳидлик” тўғрисидаги сохта ғояларини олиб кирди.

Масалан, Андижондаги оммавий чиқишлар аввалгисидан бир оз сустроқ бўлсада, бу намоёишларда “Адолат уюшмаси”, “Ислом лашкарлари”, “Ёшжиходчилар уюшмаси”, “Жиходчилар” каби уюшмалар томонидан исломий давлат барпо этиш ҳақидаги чақириқлар очикдан-очик янгради.

Ушбу ташкилотлар ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига ёрдам бериш ниқоби остида жиноятларни содир этишда гумонланган, фоҳишабозлик, ичкиликбозлик қилган шахсларни ушлаб калтаклаш, занжирлаш, қамаб қўйиш, шарманда қилиш каби жазолар қўллаб халқ орасида сохта обрў ва кўркув ҳиссини уйғотиш билан ҳокимият вакиллариға ишончсизлик уйғотиш, уларга қарши чиқиш ҳаракатларини уюштирдилар.

Айнан шу даврда биринчи марта диний

асосдаги сиёсий партия “Ўзбекистонда ислом тикланиш партияси”ни барпо қилишга уринишлар содир этилди, Тожикистондаги диний муҳолифатга моддий ва маънавий ёрдам кўрсатишга, яширин диний мактабларнинг яъни (хужраларни) кенг тармоғини яратишга ҳаракат қилдилар, Ислом давлатини яратиш мақсадида аҳолини босқичма-босқич исломлаштириш ҳаракатларига хорижий маслакдошлари билан мустаҳкам алоқалар ўрнатиб, 30 дан ортиқ бандни ўз ичига олган дастурини ишлаб чиқиш ва уни кенг тадбиқ этишга ҳаракат қилдилар.

Аммо ҳокимият ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг кескин саъй-ҳаракатлари туфайли улар томонидан оммавий намойишлар уюштириш ҳамда куч ишлатиш йўли орқали ўз мақсадларига эришиш йўлидаги уринишлари барбод қилинди.

Реакцион диндорларнинг мазкур режалари амалга ошмагач, қонуний ҳокимиятга қарши очикдан-очик курашдан воз кечдилар ва ўзларининг келажакдаги мақсадларини амалга ошириш учун керак бўладиган шарт-шароит ва заминни ҳозирлаш учун барча саъй-ҳаракатларни йўналтириб, яшириниш шароитларига ўтиб олдилар.

IV босқич 1993-1999 йилларда очикдан-очик диний фаолликнинг йўқлиги, экстремистик гуруҳларга қўл келиб, “кучларни тўплаш”да, ёшлар ва аёлларга урғу берган ҳолда Ўзбекистон аҳолисини исломлаштиришга уриндилар.

Бу узоқни ўйлаб қилинган уринишлар натижасида ҳаётий тажрибаси бўлмаган, ғоявий маслаги шаклланмаган ёшларни радикал ғоялар асосида онгини заҳарлаб, уларни ўз сафларига қўшиб олганлар.

Мутаассиб диндорлар мазкур йиллар давомида, аёлларнинг ўзбек оиласи ва болалар тарбиясидаги мавқеини чуқур англаган ҳолда Наманган, Андижон, Фарғона, Бухоро, Сирдарё вилоятлари ҳамда Тошкент вилояти ва Тошкент шаҳридаги ушбу тоифадаги шахслар орасида тарғибот ишларини фаоллаштириб аёллар хужралари, мадрасаларни ташкил

этиб, аёллардан кўплаб мураббий - отинойиларни ҳам етиштирдилар.

Ушбу йўналишда улар томонидан амалга оширилган ҳатти-ҳаракатлар тез орада ўз маҳсулини бера бошлади: қизларда умум мажбурий ўрта мактабларга боришдан, бадий адабиётлар ва матбуот нашрларини ўқишдан, телекўрсатувларни томоша қилиш ва жамоат ишларида фаол иштирок этишдан бош тортиш ҳолатлари учрай бошлади. Диний либосларни кийиб юришга мойиллик, давлат ва жамоат ташкилотларига нисбатан агрессивлик кайфияти шаклланиши кузатилди.

Айнан шу даврда қатор чет давлатларда тузилаётган “жанговар авангард” сафлари учун Ўзбекистон ёшларини жалб қилиш ишлари бошлаб юборилиб, Халқаро террорчилик тузилмалари билан алоқалар ўрнатган ҳолда, диний ташкилотларни молиявий жиҳатдан таъминловчи манбаларни, шу жумладан, хориждаги керакли марказларни аниқлаб, ўз маслакдошларини давлат муассасаларига киритиш чораларини кўришди.

V босқичда 1999 йилгача яширин фаолият олиб борган кучлар фаоллашиб, улар томонидан бир қатор кўпоровчилик ҳаракатлари содир этилди.

1999 йил 16 февралда Тошкент шаҳрида 5 маротаба катта портлашлар амалга оширилди. Портлашлар Вазирлар Маҳкамаси, Вазирликларнинг маъмурий биноси, Ўзбекистон Миллий банки биноси, ҳуқуқни муҳофаза қилиш тузилмалари, МХХ бошқармаларининг бирида содир бўлиб, ушбу кўпоровчилик ҳаракатлари Ўзбекистон Республикаси Президентига нисбатан уюштирилганлиги маълум бўлди. Ушбу потлашлар натижасида, 16 нафар шахс ҳалок бўлган, 128 нафар шахслар турли даражада тан жароҳатлари олганлар, 689 млн. сўмдан ортиқ миқдордаги моддий зарар етказилган.

1999 йил 30 март куни Хоразм вилояти Питнак шаҳрининг “Саримой” блок постида террорчилик гуруҳи томонидан “Тошкент - Урганч” йўналишидаги автобус ичидаги 28 нафар фуқаролар билан гаровга олинган, ўтказилган махсус тадбирлардан

сўнг жангарилар йўқ қилиниб, ичидаги фуқаролар озод қилинган.

Бундан ташқари мазкур давр давомида “Ҳизбут - таҳрир” ДЭТ томонидан Тошкент шаҳар, Тошкент вилояти ва Республикаимизнинг бошқа ҳудудларида конституциявий тузимга зид бўлган варақаларни оммавий равишда тарқатиш ҳаракатлари кузатилди.

2000 йилнинг июл-август ойларида Тошкент ва Сурхондарё вилоятларининг тоғли ҳудудлари орқали юртимизга Тожикистон ва Қирғизистон республикаларидан кириб келган 100 нафардан ортиқ жангарилар ўз ҳаракатларини амалга ошириш мақсадида қурол-аслаҳа ва озиқ-овқатлар учун яширин жойларни тайёрлаш, ҳарбий қисмлар ва ҳуқуқ-тартибот ходимларига нисбатан диверсион-террористик ҳаракатларни содир этиш мақсадида кириб келишди.

Ушбу гуруҳлар фаолиятига қарши ўтказилган кенг қўламли аксилтеррор тадбирлари давомида жангарилар йўқ қилиниб, катта миқдордаги қурол-яроғ, ўқ-дори ва қалбаки чет эл валюталари олинган.

2004 йилнинг 28 март куни Бухоро вилояти Ромитан туманидаги хонадонда террорчилар томонидан ясалган қўлбола портлатиш мосламаларининг ҳаракатга келиши натижасида 9 нафар террорчи гуруҳ аъзолари ҳалок бўлган. Портлаш юз берган жойдан террорчилик-қўпоровчилик мақсадларида тайёрланган катта миқдордаги қўлбола портловчи ускуналар ва уларни тайёрлашда ишлатиладиган мосламалар ва ўқотар қуроллар топилган.

2004 йил 29 март куни Тошкент шаҳрининг Олмазор туманида жойлашган Чорсу бозоридаги “Болалар дунёси” савдо маркази ва Тошкент вилоятининг “Келес” автостанциясида 2 нафар “террорчи-худкуш”лар ўзларига ўрнатилган портловчи мосламаларни ҳаракатга келтирганлар. Мазкур портлашлар натижасида 3 нафар ички ишлар органлари ходимлари ва бир нафар чақалоқ ҳалок бўлган, 7 нафар фуқаро яраланган.

2004 йил 30 март куни Тошкент

вилоятининг Қибрай туманидаги “Қорамурт” блок постида “Тико” русумли автомашинада 2 нафар террорчи гуруҳ аъзолари қўлбола портловчи мосламаларни ҳаракатга келтириши натижасида 3 нафар ички ишлар органлари ходимлари ҳалок бўлган. “Тико” русумли автомашина ҳайдовчиси қўлга олинган. Шунингдек, суриштирув жараёнида ушбу террористик гуруҳнинг штаби Тошкент вилояти, Қибрай тумани, Қорамурт кўчасидаги кўп қаватли уйда жойлашганлиги аниқланиб, тезкор гуруҳ етиб борганида, уйнинг иккинчи кириш йўлагининг олдида ва ички қисмида террорчилар томонидан учта портлаш амалга оширилган. Мазкур гуруҳ Тошкент шаҳрида қўпоровчилик ҳаракатларини содир этишни режалаштириб келганлиги маълум бўлган. Ушбу террорчилик гуруҳи Ички ишлар органлари ходимлари томонидан воқеа жойида йўқ қилиниб, улардан катта миқдордаги қўлбола усулда тайёрланган портловчи мосламалар (“шаҳидлар белбоғи”), жанговар ҳолатдаги қўл гранаталари, ўқ отар қуроллар, шахсни тасдиқловчи қалбаки ҳужжатлар олинган.

2004 йил 30 июль куни Тошкент шаҳридаги Ўзбекистон Республикаси Бош Прокуратураси, АҚШ ҳамда Исроил элчихоналари бинолари олдидаги “террорчи-худкуш”лар томонидан террорчилик ҳаракатлари содир этилди.

Портлаш натижасида 3 нафар ҳуқуқ тартибот ходимлари ҳалок бўлган, 10 нафардан ортиқ фуқаролар турли даражадаги тан жароҳатлари олишган.

2005 йилнинг 12-13 май кунлари Андижон шаҳрида “Акримийлар” диний экстремистик ташкилотининг жангарилари томонидан чет эллик ҳомийлари ёрдамида, дастлаб мавжуд ижтимоий-сиёсий тузумни беқарорлаштириш мақсадида Андижон вилояти, сўнггра Фарғона ва Наманган вилоятларида ҳокимиятни эгаллаш ва автоном исломий давлат қуриш мақсадида давлат тўнтаришини амалга оширишга қаратилган қўпоровчилик ҳаракатларини содир этишди. Жангарилар вилоят ҳокимияти, ҳуқуқ - тартибот идоралари ҳамда мудофаа вазирлиги объектларини

эгаллашга қаратилган очикдан - очик террорчилик хужумлари уюштирдилар. Шунингдек террорчилар томонидан ўз хизмат вазифасини бажараётган ҳуқуқ - тартибот идоралари ходимлари гаровга олиниб, қийноқларга солиниб, қатл қилинди. Мазкур террорчилик хужумлари оқибатида 79 нафар тинч аҳоли ва 20 нафар ички ишлар органлари ходимлари ҳалок бўлганлар. Ўтказилган аксилтеррор тадбирлари давомида 86 нафар “Акромийлар” ДЭО аъзолари йўқ қилинди. Аммо, ўз мақсадларига эриша олмаган “Акромийлар” ДЭО тарафдорларининг бир қисми Қирғизистон Республикаси орқали дунёнинг турли давлатларига чиқиб кетиб, “қочоқ мақоми”ни олишга эришдилар.

2009 йилда “Исломий жиҳод иттиҳоди” террорчилик гуруҳи томонидан 25-26 май кунлари Андижон вилояти Хонобод тумани ИИБ биносининг эгаллаш мақсадида ИИБнинг назоратдан ўтиш жойида, Андижон шаҳар, А.Фитрат кўчаси «Уйғур Хошанг» ошхонаси олдида ҳамда шу кўчанинг «Барака» ошхонаси олдида “террорчи-худкуш” томонидан “шаҳид белбоғи”ни портлатиши оқибатида бир нечта фуқаролар қурбон бўлган. Бундан ташқари мазкур ДЭО томонидан шу йилнинг июль - сентябрь ойларида Тошкент шаҳри, Тошкент, Самарқанд ва Қашқадарё вилоятларида режалаштирилган қўпоровчилик ҳаракатларини олди олиниб бу гуруҳлар ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимларини йўқ қилинган.

2015 йилнинг 4 сентябрь куни Олматор тумани ҳудудида жойлашган “Тўхтабой” жомеъ масжиди яқинида, 2015 йилнинг 2 октябрь куни Шайхонтохур тумани ИИБ биноси олдида “ИШИД” халқаро террорчилик ташкилотини Ўзбекистондаги тарафдорлари томонидан масофадан туриб бошқариладиган махсус тайёрланган воситалари портлатилган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 2017 йил 12-

сентябридаги 72-сессиясида сўзлаган нутқида қуйидагиларни алоҳида қайд этган: «Дунёда терроризм таҳдидлари айниқса, сўнгги йилларда кучайиб бораётгани уларга қарши асосан куч ишлатиш йўли билан курашиш усули ўзини оқламаётганидан далолат беради. Бу борада кўп ҳолларда таҳдидларни келтириб чиқараётган асосий сабаблар билан эмас, балки уларнинг оқибатларига қарши курашиш билангина чекланиб қолинмоқда, халқаро терроризм ва экстремизмнинг илдизини бошқа омиллар билан бирга, жаҳолат ва мурасасизлик ташкил этади, деб ҳисоблайман. Шу муносабат билан одамлар, биринчи навбатда, ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифадир. Экстремистик фаолият ва зўравонлик билан боғлиқ жиноятларнинг аксарияти 30 ёшга етмаган ёшлар томонидан содир этилмоқда»[1].

Мамлакатимизда терроризм ва экстремизмга қарши кураш борасида доимий ислохотлар амалга оширилмоқда. Мисол учун Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январидagi «2022 – 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси» ги ПФ-60-сонли Фармони билан тасдиқланган Тараққиёт Стратегиясининг «Миллий манфаатлардан келиб чиққан ҳолда умумбашарий муаммоларга ёндашиш» деб номланган VI бобида 82-мақсад сифатида айнан: «Экстремизм ва терроризмга қарши курашишнинг самарали механизмларини шакллантириш»[2] деб ном берилиб, алоҳида йўналишлар белгилаб берилган.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, диний экстремизм минтақада яширин, кейинроқ очик-ошқора ташвиқот ва зўравонликка асосланган фаол ҳаракатлар асносида тарғибот олиб бориш ва юқорида қайд этилган қўпоровчилик ҳуружларини содир этиш каби босқичларни босиб ўтди, дейиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг 2017 йил 12-сентябрдаги 72-сессиясида сўзлаган нуткидан.
2. ПФ-6255-сонли «2021 – 2026 йилларга мўлжалланган экстремизм ва терроризмга қарши курашиш бўйича Ўзбекистон Республикаси миллий стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида»ги Президент Фармони.
3. Ильин В.М., Собиржонов И.Г. Диний ақидапарастлик, экстремизм ва терроризмни олдини олиш ҳамда унга қарши курашишда халқаро ҳамкорлик. "Экономика и социум" №11(102)-2 2022. – Б. 397-405.
4. Грачев А.С. Политический экстримизм.- Москва, Мқсль, 1996.
5. Жаринов В. Терроризм и террористы . – Минск, Харвест, 1999.

СОВЕТ МАФКУРАСИНING СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТИДАГИ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНЛАРИГА ТАЪСИРИ

Ҳотамов Абдувоҳид Бобохонович,
Сурхондарё вилояти ИИБ ходими, Илмий изланувчи.

Аннотация: Мақолада XX асрнинг 60-80 йилларида Совет мафкурасининг Сурхондарё вилоятидаги таълим жараёнларига таъсири ёритилган. Бу даврда олий ва ўрта махсус таълимнинг замон талабларига жавоб бермаганлиги, таълим жараёнининг мафкуралашганлиги, унда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ташкил этишдаги жаҳон тажрибаси ҳисобга олинмаганлиги аён бўлади.

Калит сўзлар: Халқ университетлари, мактабгача тарбия муассасалари, техникум, педагогика билим юртлари, совет мафкураси.

Аннотация: В статье описывается влияние советской идеологии на образовательные процессы в Сурхандарьинской области в 60-80-е годы XX века. В этот период становится очевидным, что высшее и среднее специальное образование не отвечало требованиям времени, что учебный процесс носил идеологический характер, не учитывался мировой опыт организации сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: Народные университеты, дошкольные образовательные учреждения, техникумы, педагогические учебные заведения, советская идеология.

Abstract: The article describes the influence of Soviet ideology on educational processes in the Surkhandarya region in the 60s-80s of the 20th century. During this period, it becomes clear that higher and secondary special education did not meet the requirements of the time, that the educational process was ideological, and that the world experience in organizing agricultural production was not taken into account.

Key words: People's universities, pre-school education institutions, technical schools, educational institutes of pedagogy, Soviet ideology.

Мамлакатимизда халқ университетлари 1958 йилдан эътиборан ташкил этила бошланди. Маданий-оқартув ишининг турлича янги формаларининг вужудга келиши ва ривожланиши шу давр билан боғлиқдир. Ана шу маданий-оқартув иши формаларининг аксарияти, хусусан халқ маданият университетлари жамоатчилиги асосида ишлаган эди.

Ўтган асрнинг 70-йилларда СССРда 9 миллиондан зиёд кишини бирлаштирган 35 мингдан кўпроқ халқ университети мавжуд эди. Бу рақамлар халқ университетлари меҳнаткашлар орасида катта эътибор қозонганлигининг ёрқин далилидир.